

Gledališke igre za mladost.

Mali godec.

Gledališka igra za otroke v 3 dejanjih.

(Poslovenil Ivan Tomšič.)

Osobe:

Tone, mali godec, deček 13—14 let star.

Minica }
Ivanek } brat in sestra.

Lovro Divjak, deček 13 let star.

Prvo dejanje.

(Igrališče v prostem na zelenej grivi; ob desnej strani grmovje, ob levej cesta v mesto.)

PRVI PRIZOR.

Tone (sam). O, na vsem svetu ga nij ubožnejšega dečka od mene. Oče so mi umrli v vojski, a moja preljuba in dobra mati, ki me ljubi kakor zeno v očesu, leži slepa in bolna v postelji v največjem siromaštvu. Noč in dan joka in razklada Bogú svoje reve in nadloge. Nè, nè, tako ne sme dalje trajati; dosti je užé bolečin in trpljenja! Gosli vzamem in grem v mesto; ondu zaslužim toliko, da preživim sebe in ubogo mater. V našej vási nij nič zaslužka; ljudem postajam užé nadležen s svojimi gosli, povsod me gónijo od hiše nadležnega škripača. V mestu najdem boljših ljudi, tega se nádejam, ker vem da je Bog dober in usmiljen oče zapuščenim vdovam in sirotam, ter tudi mene in moje bolne matere ne zapusti. — Nu, kakšno pesen naj pojem, da bi segla ljudém v srce in jim ga mečila? Ljudjé, ki nimajo usmiljenega srcá, ne čutijo bremena, ki ga nosimo siromaki! — Ha! zdaj mi pade na um pesenca, ki sem jo sam zložil. (Misli.) Hm! Pesenca se ne glási dobro, ako je ne spremljam na gosli. Pridite tedaj k meni, preljube moje gosli, da mi spremljate pesenco, ki jo je zložil ubožni deček ubožnih roditeljev! (Gré, da bi vzal gosli, a zapazi, da mu jih je nekdo ukradel, ko je on govoril sam s seboj). Kaj je to? Joj meni! Zdaj sem izgubljen! Nemam gosel, ki so bile jedina zapuščina ranjcega očeta in jedini pripomoček, s katerim sem služil kruha sebi in ubogej materi. Kaj naj storim zdaj? Mati nimajo niti skorjice kruha pri hiši. Moj Bog! moj Bog! usmili se ubozega dečka! (Vije z rokama ter joka.)

DRUGI PRIZOR.

Minica in Ivanek (prideta vesela). Tone.

Ivanek. O prekrasnega dneva! Nij ga temnega oblčka na nebu in solnce sije v vsej svojej bliščobi!

Minica. In kako lepo cvetó cvetlice. Zdi se mi, kakor da bi se zemlja pripravljala za kak velik in poseben praznik.

Ivanek. In tudi ptički lepo pojó. Kako dober je vendar ljubi Bog, ki je vse tako lepo uredil. Kaj ne, Minica?

Minica. Dà, dà, ljubemu Bogu bodi čast in hvala! Ako ti je všeč, ljubi bratec, tjà v senco sedíva in odpočijva si malo. (Poslušá). Kaj je to? Ali nič ne slišiš, Ivanek?

Ivanek. Dà, dà, tudi jaz slišim, kakor da bi nekdo jokal.

Minica. Zdaj zopet! — Ali slišiš?

Ivanek. Kaj ne bi slišal. To je kako ubogo dete, gladno je in joka. Idiva tjà in poglejva, kaj mu je. Morda mu lahko kaj pomagava. (Gresta dalje.)

Minica. Ali ga vidiš, ubozega dečka, ondu pri ónem grmovji? Z rokama vije in se bridko joka. Bog védi, kaj se mu je žalega zgodilo.

Ivanek. Idiva in vprašajva ga. (Oba se mu približujeta.)

Minica (dečku). Povédi nama, kaj se ti je žalega zgodilo, da se jokaš? Glej, kako lep je dan! Čuj, kako milo pojó ptički, a ti se jokaš in si žalosten?

Tone. O pustita me, da se jokam, pomagati mi tako ne znata in ne moreta!

Ivanek. Kdo vé? — Povédi nama, čimn se jokaš, in potlej vidiva, je-li nama mogoče, da ti pomoreva.

Minica. In če bi ti ne mogla pomagati, potlej bova žalovala s teboj; človeku je laže prenašati težave in nadloge, ako ga kak drug človek tolaži.

Tone. Hvala vama, ljuba otroka, za vajino sočutje! A zdaj me poslušajta, da vama povem, kaka nesreča se mi je zgodila. — Počival sem tukaj na zeleni grívi (trati) ter sem ravno nekaj premišljeval, kar sem storiti nameraval. Za menoj v travi so ležale gosli, moje jedino veselje. Ali ko se obrnem, zapazim v svojo veliko žalost, da mi je gosli nekdo ukradel.

Ivanek. Ali nemaš očeta, da bi ti kupil druge gosli?

Tone. Oj temu je užé dolgo, kar mi so v vojski umrli moj dobri oče; a mati mi je slepa in bolna leží v postelji. Reva si ne more ničesar zaslužiti z rokama ter živí v velikem pomankanji in trpljenji. Da bi sebi in ubogej materi izprosil potrebnega kruha, hodil sem z gosli v roci od hiše do hiše, pevajoč priproste pesence, ki so me jih mati naučili. Mnogi so mi dali po košček kruha, drugi po kak krajcar, a zdaj so se ljudje užé naveličali mojega petja in povsod me podé izpred vrat. Odločil sem se, da grem v bližnje mesto, ter tam poiščem usmiljenih ljudi, ki bi mi kaj darovali za moje petje in sviranje na gosli. A zdaj mi je še to moje poslednje upanje splavalo po vodi, ker nemam gosli, da bi ž njimi pokazal, kar so me oče naučili. (Obrne se stráni in joka.)

Ivanek (prijazno). Ne jokaj se!

Minica. Ne jokaj se! Kdor preveč žaluje, lahko izbolí; in kaj potlej? Veš kaj? Ostani tukaj, midva greva domóv in prosiva starišev, da nama dadó živeža za tebe in tvojo bolno mater.

Ivanek. In kadar moj oče z večera domóv pridejo, prosil jih bom, da ti kupijo druge gosli. — Jutri ti jih užé prinesem!

Minica. In jaz bom prosila mater, da mi napolnijo košarico z živežem. A zdaj ostani z Bogom, dokler se zopet ne vidimo! (Otide z Ivankom.)

Tone. O moj Bog! Tebi priporočim sebe in svojo mater. Ti si jedíni, ki nama lahko pomagaš! (Poje.)

TRETJI PRIZOR.

Tone in Lovro Divjak.

Lovro (stopivši k Tonetu). Hà! Ali si ti óni umétnik, ki zna tako lepo svíрати na gosli in zraven še tako sladko peti, kakor kak slavček? Kje so ti gosli? Daj! zapój mi kaj lepega in obdarujem te gosposki.

Tone. Ne morem, ker nimam gosli.

Lovro (se hlini). Ali si jih morda pozabil domá?

Tone. Nijsem!

Lovro. Ali jih si morda izgubil?

Tone. Nijsem! — Neki nepošten človek mi jih je vzel.

Lovro (hladnokrvno). A takó! Kaj mi daš, ako ti jih najdem?

Tone. Od srca ti bodem hvaležen; ubožen deček sem, in družega ti ne morem dati.

Lovro (hudobno se smijóč). Ha! ha! ha! prísérno se zahvaliti? To bi bilo res mnogo. Nè! za tako majheno plačilo ti gosli ne morem prinesiti. Pokaži mi, da-li znaš plézati?

Tone. Znam, a ne prav dobro.

Lovro. Idi tedaj z menoj! Tam v gozdu sem našel srákino gnezdo. Mladi so v njem. Ako mi prineseš mlade iz gnezda, prinesem ti gosli.

Tone. In kaj ti bodo ubožne ptičice?

Lovro. To tebe nič ne briga. Jaz jih želim imeti in nič družega.

Tone. A jaz moram to vedeti; kajti dokler tega ne vem, ne ganem se nikamor iz tega mesta.

Lovro. Poslušaj me tedaj! Danes popóludne pridejo k meni moji továriši in jaz bi jim rad napravil zabavo. Vzel bom ptičice, postavil jih bom na lesen kól, katerega dobro zabijem v zemljo, in potlej bomo streljali z lesenimi pušicami va-nje. To bode krasna zabava!

Tone. Sram te bodi! To bi bil velik greh; tega ne morem in ne smem storiti. Kaj bi rekel k tacemu početju ljubi Bog, ki vse vidi? Oj kako bridko bi se jokala moja mati, ko bi slišala, da sem kaj tacega storil. Ali si morda užé pozabil ónih besed, ki jih je Bog po Mojzesu židom priporočil in katerih nas naši stariši in učitelji vsaki dan opominjajo: „Ako najdeš gnezdo na drevesu in starko na mladičih ali jajcih sedeti, ne smeš vzeti starke z mladimi vred, da se ti bo dobro godilo in da dolgo živiš na zemlji.“

Lovro. Bodi mi tiho s svojim otročjim in neslanim podučevanjem! Mar misliš, da si užé kak duhovnik? Idi z menoj in prinesi mi mladiče; čas je drag!

Tone. Čas je drag, a mirna vest je še draža.

Lovro. Ako mi ne prineseš mladih iz gnezda, ne dam ti gosli.

Tone. Ako imaš ti moje gosli, potlej se usmili vsaj moje uboge slepe matere! Gosli so jedino sredstvo, s katerim služim sebi in materi potrebnega živeža. Daj mi tedaj gosli nazaj!

Lovro. Idi in prinesi mi ptice!

Tone. Tega ne storim nikoli!

Lovro. Dobro tedaj, svojeglavec! Jaz hočem tvoje trmo kaznovati s tem, da grem in razbijem gosli na sto koscev! (Otide jezèc se.)

ČETRTI PRIZOR.

Tone (sam). To je hudoben deček! Uboge ptičice, ako bi prišle temu hudobnežu v róke! Nè, tega ne dopustim. Rajši izgubim gosli, da-si jih zeló težko pogrešam, nego da bi dopustil mučiti nedolžne živalce. Moja dobra mati me bode pohvalila in pritisnila k sreci. Vsaj me je vedno učila, da naj bodem usmiljenega srca ne samo do ljudi nego tudi do živali. (Ozrè se proti cesti.) Hà! dobra otroka prideta s polno košarico v roci. Oj koliko se trudita za mene! Ko bi ti, moja dobra mati, bila zdaj tukaj in bi videla ta dobra otročiča, kako bi se radovala z menoj!

PETI PRIZOR.

Tone, Minica in Ivanek.

Minica. Tukaj ti nekaj malega pošljejo najina mati, ter ti naročajo, da prideš k nam, kadar boš kaj potreboval.

Ivanek. Tukaj ti prinesem liter dobrega vina za tvojo bolno mater. Vino jo bode okrepčalo, rekli so najina mati.

Tone. Pristrčno se zahvaljujem vama in vajinej dobrej materi. Bog vam naj stotero povrne, kar ste dobrega storili meni, ubogej siroti! (Obupajoč glas in vpitje: „Pomagajte! pomagajte!“ sliši se izza grmovja.)

Minica. Moj Bog, kaj se je zgodilo? Nekdo upije na pomoč!

(Vsi trije hité proti grmu. Predno se vrnejo, sliši se za igrališčem pljuskanje v vodi in pretrgane besede otrok, kakor: oh! — joj meni! — užé se potaplja — utonil bode — nè! nè! — podaj mi roko!)

Tone (z obema se nazaj povrnivši). Skoraj bi bil utonil.

Minica. Ti si ga rešil!

Ivanek. In kako dobro znaš plavati!

Minica. Ti ne znaš, kako mi je bilo tesno pri sreci, ko sem te videla, borečega se z valovi, da bi izlekel dečka iz vode. Užé si se potapljal.

Tone. Res je, da bi bil kmalu utonil.

Minica. In kaj je bilo nesrečnemu dečku, ki te je, ko si ga iz vode potegnil, tako čudno pogledal?

Ivanek. Še zahvalil se ti nij, kakor se človeku spodobi. Potegnil jo je kakor divjak.

Tone. Hm! tega je njegova nemirna vest kriva.

Ivanek. Zakaj?

Tone. Kadar mene ugleda, to mu je dosti.

Ivanek. Čudno govoriš; ne umejem te!

Minica. Govori razumljivejše!

Tone. To je bil deček, ki mi je ukradel gosli. Rekel je, da mi gosli nazaj prinese, ako mu prinesem mlade iz srákinega gnezda. A ker nijsem hotel tega storiti, razjezi se in mi zažuga, da mi gosli na sto kosecv razbije.

Minica. O ti hudobnež, ti!

Ivanek. Da ga le v pest dobodem, jaz mu jo užé zasolim!

Tone. Ne takó, Ivanek! Rad pozabim svoje gosli, samo ako se deček poboljša ter ne muči več nedolžnih ptičic; kajti kdor ptičce pobija, ta pozneje tudi z ljudmi ne ravna boljše, — rekli mi so večkrat moj ranjki oče.

Ivanek. In kaj so bili tvoj oče?

Tone. Pošten in pobožen človek. Oj ko bi še živeli! Kako bi bili zdaj srečni! Da-si smo malo imeli, vendar smo bili zadovoljnejši in srečnejši nego li marsikateri bogatin. Ali nenadoma pritisne sovražnik. Huda vojska se je začela in vse, kar je puško nosilo, moralo je nad sovražnika, da brani domovino. Tudi moj oče so morali v vojsko. Ko so odhajali, rekli mi so s solznimi očmi: „Ostani mi zdrav, ljubi Tone! Vedno imej Boga pred očmi in bodi pobožen, da se jedenkrat zopet vidimo v nebeškem kraljestvu.“ Glasno smo se vsi jokali, ker smo užé takrat znali, da se tukaj nikoli več ne vidimo. Čez nekaj tednov smo dobili glas, da so oče padli v krvavej bitki in tako smrt storili za cesarja in domovino.

Ivanek (vzdihne). Ubogi siromak!

Tone. A zdaj je bilo še zmirom hujše. Sovražniki so požigali vasi, mnogo ljudi pomorili, ter pobrali vse, kar jim je prišlo v roke. — Jaz in moja mati sva ostala v golem zidovji. Pozneje sva se preselila v to okolicco, kjer je naju vzel neki usmiljeni gospodar pod svojo streho. Tukaj živiva od tega, kar si izprosiva pri dobrih ljudeh. Vsaki dan se bridko jokava za dobrim ranjcim očetom. (Vzame podobo iz žepa in jo poljubi.)

Ivanek (gleda podobo). Kaj imaš to?

Tone. To je podoba mojega ranjcega očeta. Tak je bil, ko smo se zadnjikrat videli. Bil je velik človek in zeló prijazen.

Minica in Ivanek (gledata podobo čudč se, ter vprašata obá najedenkrat): To je tedaj tvoj oče?

Tone. Dà; a kaj se čudita temu? Zdi se mi, kakor da bi poznala tega človeka.

Ivanek (kateremu Minica na skrivnem pomigne). Dà, dà, marsikaj čudnega je na tem svetu.

Minica. Dozdeva se nama, kakor da bi bila užé videla človeka, ki je bil temu zeló podoben.

Ivanek. Kako je bilo imé tvojemu očetu?

Tone. Anton Jugovič, bilo je njegovo ime, kakor tudi moje.

Ivanek (mu seže v besedo). Kaj!? Anton Jugovič? (Tukaj preneha, ker ga Minica na tihem sune.)

Tone. Dà, Jugovič! — nù, kaj se temu čudita?

Ivanek (ves zavzet). Nič, nič — ali vendar! — Hotel sem te vprašati, ali so imeli tvoj oče brata?

Tone. Ineli so ga, in večkrat nam so pripovedovali o njem. Brat mojega očeta je bil trgovec, odpotoval je preko morja v daljne tuje kraje, in pozneje nijsmo nikoli več čuli o njem. Gotovo je užé umrl, ali pa njegove kosti počivajo znabiti ondu kje v globokem morji. — — — A zdaj prosim, oprostita! Moram domóv, mati me užé težko pričakujejo. O kako jej bode ta beli kruhek v slast in to dobro vince jej gotovo okrepeča njene oslabele moči! Bog z vama, dobra otroka!

Minica. Tudi s teboj bodi Bog, dragi Tone! (Obrne se.) Počakaj še malo, še nekaj te bi rada vprašala! Kje stanuješ ti in tvoja mati?

Tone. Ondu na desno, kjer se pot zavije zadej za ónim grmovjem. Tam v senci med starimi lipami je majhena hiša najinega gospodarja. (*Tone, Minica in Ivanek otidejo vsak svojim putem.*)

(*Zagrinjalo pade.*)

Drugo dejánje.

(*Igrališče predstavlja ravnino, obdano z grmovjem; na desnej stráni stoji majhena hiša med dvema lipama.*)

PRVI PRIZOR.

Tone (*stopi iz hiše*). *Moja dobra in bolna mati spi! O moj Bog! pristréna hvala ti bodi, da si mojej materi po toliko nemirnih noóéh dal sladek počitek. Zdaj jej bode gotovo boljše! Mir, ki ga zdaj uživa, in potlej te dobre tečne jedí in to krepilno vino gotovo okrepejajo njene onemogle moóí, ter upam, da mi kmalu vstane iz postelje. O moj Bog, kako si vendar dober! To, kar se mi je malo poprej zdela najveója nesreóa, to je zdaj moja sreóa. Kako bridko se mi je srcé jokalo, ko mi je óni hudobnež ukradel gosli. In glej! ravno ta izguba mi je bila v veliko sreóo. Ko bi ne bil jokal za svojimi gosli, otišla bi bila óna dva dobra otroka brez vsega soóutja mémo mene in z ničemur bi mi ne bila pomagala, da olajšam žalostni stan svoje matere. — Glej! kdo pride tam-le? Ako me oóí ne varajo, to je óni deóek, ki sem ga potegnul iz vode. Res je! In v roki drži gosli. Kakor vidim, hoóe me še dalje izkušati. Ali zamán! — Jaz ostanem stanoviten v tem, kar je Bogu in mojej materi všeó.*

DRUGI DRIZOR.

Tone. *Lovro* (*z gosli v roci*).

Lovro (*nemiren*). Da si mi zdrav, **Tone**!

Tone. Lepa ti hvala. A povédi mi, kaj želiš od mene?

Lovro. Kaj želim? Nióesar! — Prinesel sem ti gosli nazaj.

Tone (*vzame gosli ter ga óudóe gleda v oóí*). Kaj? gosli mi si prinesel nazaj! Lepa ti hvala!

Lovro. Ne zahvaljuj se mi, nego odpusti mi! Ali mi odpustiš, **Tone**?

Tone. Vprašáš me, ali ti odpustim? Ko sem te iz vode potegnul, bilo ti je užé vse odpušóeno.

Lovro (*mu naglo seže v besedo*). Lepa ti hvala! Hvala! Ti si dober deóek; a jaz sem bil proti tebi zeló neusmiljen.

Tone. Ne govori o tem, kar sem ti dobrega storil. Dolžnost vsacega óloveka je, da svojemu bližnjemu reši življenje.

Lovro. Ali jaz sem te zeló razžalil.

Tone. To sem užé davno pozabil. Tudi sovražniku moramo dobro storiti, rekla mi je mati, ko je necega dne prišel bolehen sovražni vojak v hišo, ki nas je bil malo poprej oropal. Mati mu ponudi zadnji kosec kruha, ki smo ga imeli pri hiši. — Ali povédi mi, kaj se ti je zgodilo? Ti se mi zdiš ves izpremenjen!